

PRIVAČIŲ INTERESŲ DEKLARAVIMAS LIETUVOJE: RETROSPEKTYVINIS IR PERSPEKTYVINIS POŽIŪRIS

Violeta Kosmačaitė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas

El. paštas: violetakos@mruini.eu

Santrauka. Straipsnyje analizuojamas pareigos deklaruoti privačius interesus reguliavimas ir jo įgyvendinimas Lietuvoje. Vertinami privačių interesų deklaravimą reglamentuojantys teisės aktai, identifikuojami pareigą atskleisti privačius interesus turintys subjektai, aptariami duomenys, kurie turi būti nurodomi privačių interesų deklaracijoje ir tokių duomenų pateikimo tvarka. Taip pat vertinamas pareigos deklaruoti privačius interesus ir atsakingų institucijų galimybės teikti deklaruojantiems asmenims raginimus pateikti deklaraciją, ją patikslinti arba papildyti, santykis. Straipsnyje daroma išvada, kad deklaravimas yra viena veiksmingiausių viešųjų ir privačių interesų konfliktų viešojoje tarnyboje prevencijos priemonių, tačiau jis savaime konfliktų neišsprendžia, todėl būtina taikyti ir kitas interesų konfliktų rizikos valdymo priemones. Taip pat manytina, kad nėra tinkamas reguliavimas tada, kai įstatyme numatytas deklaruojančiųjų subjektų sąrašas nėra baigtinis, o institucijos ar įstaigos vadovas (suderinęs su Vyriausiąja tarnybinės etikos komisija) turi teisę viešojo sektoriaus subjektų darbuotojams nustatyti pareigą deklaruoti privačius interesus ir poįstatyminiu teisės aktu. Straipsnyje daroma išvada, kad šiuo metu įstatyme nustatytas deklaruotinių duomenų sąrašas neužtikrina deklaravimo tikslų ir daugeliu atveju yra priklausomas nuo subjektyvaus deklaruojančio asmens vertinimo, kai jam tenka pačiam spręsti, ar jo tarnybinėje veikloje atsiradusi aplinkybė gali jam kelti interesų konfliktą ir ar ją privalu deklaruoti.

Reikšminiai žodžiai: deklaravimas, deklaracija, privatūs interesai, viešieji interesai, valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, deklaruojantys asmenys, interesų konfliktas.

Įvadas

Temos aktualumas ir naujumas. Lietuvos viešajame sektoriuje dirbančioms asmenims pareiga deklaruoti privačius interesus nėra nauja, o teisinio reguliavimo lygmenyje įtvirtinta dar 1997 metais, priėmus Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą (toliau – Interesų derinimo įstatymas). Per šį laikotarpį šis įstatymas buvo keistas dvidešimt keturis kartus ir du kartus išdėstytas nauja redakcija. Paskutinį kartą įstatymo nuostatos nauja redakcija išdėstytos 2019 m. birželio 27 d. ir įsigaliojo 2021 m. sausio 1 d. Šia redakcija buvo ne tik pakeistas jo pavadinimas į Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymą, atsisakius žodžių „valstybinėje tarnyboje“, bet ir iš esmės keitėsi pareigos deklaruoti privačius interesus reguliavimas. Pažymėtina, kad nuo 2021 m. sausio 1 d. taip pat įsigaliojo ir Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymo nauja redakcija, kurio nuostatos taip pat yra labai reikšmingos privačių interesų deklaravimui. Seimas reikšmingai pakeitė deklaruojančių asmenų elgesio tyrimo dėl Interesų derinimo įstatymo nuostatų pažeidimo reguliavimą, nustatė privačių interesų deklaravime raginimo institutą, kurio tikslingumas ir reguliavimo neišsamumas kelia daug diskusijų ir abejonių dėl atitikties Interesų derinimo įstatyme numatytiems tikslams. Praėjus dvejiems metams, kai galioja nauji deklaravimo pakeitimai, jau galima įvertinti įvykusių pokyčių rezultatus ir aptarti norminio reguliavimo spragas. Šią temą reikšminga aptarti *ir dėl to*, kad privačių interesų deklaravimas yra pripažįstamas kaip viena iš veiksmingiausių viešųjų ir privačių interesų konfliktų viešojoje tarnyboje prevencijos priemonių, kuriančių pasitikėjimą viešuoju sektoriumi ir formuojanti valstybinės tarnybos skaidrumo įvaizdį. Visuomenė turi pagrįstų lūkesčių tikėtis, kad viešosios valdžios įstaigos ir jose dirbančių asmenų priimami sprendimai nebūtų veikiami jų pačių ar jų artimųjų asmenų privačių turtinių, finansinių ar kito pobūdžio asmeninių interesų. Siekiant sudaryti sąlygas atsakingoms institucijoms vertinti ir valdyti interesų konfliktų riziką, užkirsti kelią galimiems pažeidimams ir korupcijos plitimui, privačių interesų deklaravimas tampa reikšmingu įrankiu, kuris taip pat reikšmingai veikia visuomenės pasitikėjimą viešąja tarnyba.

Tyrimo objektas – privačių interesų deklaravimo norminis reglamentavimas Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – retrospektyviniu ir perspektyviniu požiūriu įvertinti privačių interesų norminį reguliavimą Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai: 1) išanalizuoti privačių interesų deklaravimo instituto pagrindinių elementų diskursą; 2) identifikuoti ir įvertinti privačių interesų deklaravimo reglamentavimą ir jo realizavimo ypatumus praktikoje.

Analizuojamos problemos ištirtumas kitų mokslininkų darbuose. Interesų derinimo įstatymas yra specialus įstatymas, kurio normos nustato ne tik pareigą deklaruoti privačius interesus, bet ir kitas pareigas, kurių įtvirtinimu siekiama užtikrinti, kad viešojoje tarnyboje priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, ir užkirsti kelią interesų konfliktų kilimui ir korupcijos plitimui. Apie Interesų derinimo įstatyme nustatytų apribojimų ir draudimų, taip pat administracinės ir tarnybinės (drausminės) atsakomybės už šio įstatymo pažeidimus probleminius aspektus rašė V. Kanapinskas. P. Miliauskas vertino interesų konflikto sąvoką ir galimus sprendimus. Institucijų, atsakingų už Interesų derinimo įstatymo nuostatų vykdymo kontrolę, klausimus analizavo K. Vitkauskas ir A. Junevičius, o apie viešojoje tarnyboje dirbančių asmenų profesinės etikos bendruosius klausimus ir interesų konfliktų reguliavimo praktiką plačiai rašė J. Palidaukaitė. Tačiau mokslinės ir praktinės privačių interesų deklaravimo nuostatos Lietuvoje nebuvo nagrinėtos.

Tyrimo metodai. Straipsnyje pasitelkti teisės aktų ir dokumentų analizės metodai, taikyti aprašomasis-lyginamasis ir analitinis-kritinis metodai.

1. Privačių interesų deklaravimo samprata ir tikslai

Lotynų kalboje *declaratio* reiškia *pareiškimas, išdėstymas, paaiškinimas*¹. *Lietuvių kalbos* žodyne nurodyta, kad terminas *deklaruoti* reiškia *viešai iškilmingai pareikšti*². Anglų terminologijoje žodis *declaration* apibūdinamas kaip *pareiškimas, kuris dažniausiai yra rašytinis ir oficialus*³. Tai reiškia, kad žodį *deklaravimas* galima apibūdinti kaip viešą, oficialų tam tikrų duomenų, informacijos, faktų ir pan. paskelbimą, išviešinimą, atskleidimą.

Interesų derinimo įstatymo paskirtis (1 straipsnis) – sudaryti sąlygas at-

1 Kazimieras Kuzavinis, *Lotynų – lietuvių kalbų žodynas* (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų l-kla, 1996), 221.

2 Lietuvių kalbos žodynas, <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/deklaruoti?paieska=deklaruoti&i=566cf2f9-951d-4605-ae56-218d9c7ed608>.

3 Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/declaration>.

skleisti deklaruojančių asmenų privačius interesus, užtikrinti, kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, ir užkirsti kelią interesų konfliktų kilimui ir korupcijos plitimui. Todėl privačių interesų atskleidimas gali būti vertinamas kaip reikšminga prevencinė priemonė viešiesiems interesams užtikrinti. Atkreiptinas dėmesys, kad deklaruoti reikia privačius, bet ne viešuosius interesus, nes tik asmeninio pobūdžio suinteresuotumas kelia deklaruojančiam asmeniui interesų konflikto situaciją. Interesų derinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalis aiškiai nurodyta, kad deklaruojantis asmuo privalo deklaruoti privačius interesus. Įstatymo leidėjas, sprenddamas, kokius konkrečius duomenis apie savo asmeninį gyvenimą turi atskleisti deklaruojantis asmuo, įvertino ir pateikė tokių duomenų sąrašą Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Manytina, kad būtent šios aplinkybės, anot įstatymų leidėjo, yra nesuderinamos su deklaruojančio asmens tarnybinėmis pareigomis, kurias eidamas jis turi vengti situacijų, jeigu dėl jų tektų priimti sprendimus. Privatūs interesai Interesų derinimo įstatyme yra apibrėžiami kaip deklaruojančio asmens (ar jam artimo asmens) suinteresuotumas asmenine turtine ar neturtine nauda, deklaruojančio asmens (ar jam artimo asmens) moralinė skola, moralinis įsipareigojimas ar kitas panašaus pobūdžio interesas deklaruojančiam asmeniui atliekant tarnybines pareigas (2 straipsnio 3 dalis). Tai reiškia, kad šio įstatymo 6 straipsnyje nustatytos deklaruotinos aplinkybės gali būti siejamos su deklaruojančio asmens realia / tiesiogine nauda sprendimų priėmimo metu, taip pat galima siekti realizuoti privačius interesus, nors deklaruojančiam asmeniui konkrečių naudingų pasekmių (naudos) neatsiranda, nes jis yra susijęs ir su asmenine neturtine nauda, moraliniais įsipareigojimais, moralinėmis skolomis ar kitu panašaus pobūdžio interesu.

Pastebėtina, kad privačių interesų deklaravimas yra aiškinamas tik pagal nacionalinę teisę, todėl deklaruojančiųjų sąrašas, deklaruotini duomenys, deklaravimo tvarka ir terminai yra nustatomi ir grindžiami vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais.

Valstybinė tarnyba – tai profesionalus viešajame sektoriuje dirbančiųjų asmenų tarnybinių pareigų vykdymas, todėl visuomenė iš jų tikisi objektyvių, teisingų ir nešališkų sprendimų, priešingu atveju yra paneigiamas esminis šios tarnybos principas, įtvirtintas Konstitucijos 5 straipsnyje, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Sunku užtikrinti ir vertinti viešosios tarnybos skaidrumą ir objektyvumą (nešališkumą), jeigu privačių interesų

deklaravimas yra neefektyvus, o deklaruojantys subjektai šią pareigą atlieka formaliai arba pažeisdami nustatytus reikalavimus. Pabrėžtina, kad pareiga deklaruoti privačius interesus yra asmeninio pobūdžio. Tai reiškia, kad šią pareigą turi atlikti tik deklaruojantis asmuo tiesiogiai ir būtent jis pagal Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį atsako už deklaracijoje pateiktų duomenų tikrumą.

Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (VTEK) akcentuoja, kad pareigos deklaruoti privačius interesus nevykdymas svarbus bent trimis požiūriais: asmeniniu, organizaciniu ir visuomeniniu. Asmeniniu požiūriu, šios pareigos nevykdymas rodo valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens neatsakingumą, nerūpestingumą, visuotinai pripažintų tarnybinės etikos standartų nesilaikymą. Organizaciniu požiūriu, pareigos deklaruoti privačius interesus nevykdymas kenkia ne tik paties valstybinėje tarnyboje asmens reputacijai, bet ir valstybės institucijos, kurioje jis dirba, prestižui. Visuomeniniu požiūriu, šios pareigos nevykdymas mažina visuomenės pasitikėjimą valstybine tarnyba ir pačia valstybe⁴. Taip pat VTEK atkreipia dėmesį, kad Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO), Europos Tarybos grupės valstybių prieš korupciją (GRECO), kitų autoritetingų tarptautinių organizacijų (pvz., Pasaulio banko, Jungtinių Tautų Organizacijos ir kt.) rekomendacijose vienareikšmiškai pripažįstama, kad privačių interesų deklaravimas yra viena iš veiksmingiausių viešųjų ir privačių interesų konfliktų valstybinėje tarnyboje prevencijos priemonių, kurianti pasitikėjimą viešuoju sektoriumi. Jeigu valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys neatlieka pareigos deklaruoti privačius interesus, padaroma žala valstybinės tarnybos skaidrumo įvaizdžiui⁵.

Pažymėtina, kad nors EBPO gairėse, skirtose interesų konfliktams valdyti viešojoje tarnyboje, rekomenduojama reglamentuoti interesų konflikto situacijos nustatymo, valdymo ir sprendimo procedūras, o vienas iš tokių įrankių yra siūlymas užtikrinti, kad valstybės pareigūnai žinotų, ko iš jų reikalaujama nustatant ir deklaruojant interesų konflikto situacijas, kartu organizacija atkreipia dėmesį į tai, kad privataus intereso registravimas ar

4 „Nuo šiol - maksimalus privačių interesų deklaracijų viešumas“, VTEK, <https://vtek.lt/2020/01/20/visuomenei-kontroliuoti-viesojo-sektorius-sprendimu-skaidruma-nuo-siol-paprasciau/>.

5 „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2018 m. veiklos ataskaita“, VTEK, https://vtek.lt/wp-content/uploads/2020/10/VTEK_2018m._veiklos_ataskaita.pdf.

deklaravimas savaime neišsprendžia konfliktų, todėl turi būti apsvaistytos papildomos priemonės interesų konfliktui išspręsti arba teigiamai valdyti⁶. Todėl privačių interesų deklaravimą reikia vertinti kaip reikšmingą, bet tik vieną iš saugiklių, taikomų interesų konfliktų valdymo sistemoje, ir jis turi būti kompleksiskai taikomas su kitomis prevencinėmis priemonėmis.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad valstybės tarnybos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą. Tad valstybės tarnyboje viešasis interesas turi dominuoti privačių interesų atžvilgiu. Valstybės tarnyboje turi būti išvengta viešųjų ir privačių interesų konfliktų, neturi būti sudaroma prielaidų tokiems konfliktams kilti. Valstybės tarnybos teikiamos galimybės negali būti naudojamos asmeniniam pasipelnymui. Garantuojant viešąjį interesą, būtina išvengti nepagrįsto ir neteisėto interesų grupių poveikio, juo labiau spaudimo valstybės tarnautojams, priimantiems sprendimus vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas (arba dalyvaujantiems tuos sprendimus rengiant, vykdant, koordinuojant ir (arba) kontroliuojant jų vykdymą ir kt.)⁷. Viešosios tarnybos doktrina suponuoja jos kaip sistemos viešumą, skaidrumą ir atvirumą. Anot Konstitucinio Teismo jurisprudencijos, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, konstitucinį atsakingo valdymo principą įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti valstybės ir savivaldybių, taip pat kitų viešųjų reikalų tvarkymo skaidrumą ir viešumą, *inter alia* užkirsti kelią korupcijai ir piktnaudžiavimui įgaliojimais tvarkant šiuos reikalus, gali nustatyti pareigą deklaruoti privačius interesus įvairiems asmenims, *inter alia* valstybės ir savivaldybių politikams, valstybės pareigūnams, vykdantiems funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, valstybės tarnautojams, asmenims, pretenduojantiems į atitinkamas pareigas, kitiems asmenims, kurių veikla susijusi su viešojo intereso garantavimu, *inter alia* su valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų naudojimu. Akcentuotina, kad tai darydamas įstatymų leidėjas turi laikytis Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* iš konstitucinio

6 „Recommendation of the Council on OECD guidelines for managing conflict of interest in the public service (2003)“, OECD, www.oecd.org/dataoecd/13/22/2957360.pdf.

7 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams““, LRKT, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta275/content>.

teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų⁸.

Neabejotina, kad pareiga deklaruoti privačius interesus yra akivaizdžiai būtina, bet šios pareigos reguliavimas turi būti proporcingas ir aiškus, o įgyvendinimas – efektyvus. Norint išnaudoti visas deklaracijos galimybes, svarbiausia yra sukurti veiksmingą informacijos atskleidimo sistemą, kuri apimtų visą turto ir interesų atskleidimo procesą – nuo deklaracijos formos iki jos pateikimo, patikrinimo ir sankcijų skyrimo⁹. EBPO ir Pasaulio bankas, siekdamas nustatyti gerąją praktiką kuriant ir įgyvendinant atskleidimo [deklaravimo] sistemas, rekomenduoja vadovautis šešiais principais:

- sąžiningumo (aiškumo). Šiuo principu teigiama, kad atskleidimo [deklaravimo] reikalavimai turėtų būti aiškiai išdėstyti valstybės pareigūnui ir plačiajai visuomenei, jie turėtų būti neatskiriama įstatymų, kitų teisės aktų ir (arba) administracinių teisės aktų sudedamoji dalis. Atskleidimo sistemos turėtų būti tiek išsamios, kiek būtina kovojant su korupcija, tačiau turėtų būti reikalaujama pateikti tik pagrįstą ir tiesiogiai su įstatymų, kitų teisės aktų ir administracinių aktų įgyvendinimu susijusią informaciją;

- skaidrumo, kuris reiškia, kad atskleista informacija turėtų būti kuo plačiau prieinama valdžios institucijoms ir plačiajai visuomenei, kartu atsižvelgiant į pagrįstą susirūpinimą dėl asmens ir šeimos saugumo ir privatumo;

- skirtas aukštesnio lygio vadovams ir tiems, kurie užima rizikingas pareigas. Ir tai reiškia, kad, pirmiausia, turėtų būti reikalaujama atskleisti informaciją tiems, kurie užima aukštesnes vadovaujancias pareigas, o tada, kai leidžia pajėgumai, ir tiems, kurie užima pareigas, reikšmingai veikiančias visuomenės pasitikėjimą, arba pareigas, susijusias su didesne interesų konflikto ar galimos korupcijos rizika;

- rėmimo pakankamai ištekliais principas. Šiuo principu įtvirtinama, kad atskleidimo [deklaravimo] sistemos administratoriai turi turėti pakankamai įgaliojimų, kompetencijos, nepriklausomumo ir išteklių, kad galėtų įgyvendinti sistemos paskirtį;

8 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. KT88-N16/2019 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 5 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai““, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/21dd3b8022a011eab86ff95170e24944>.

9 Ivana M. Rossi, Laura Pop ir Tammar Berger, Getting the full picture on public officials: a how-to guide for effective financial disclosure (Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, 2017), <https://star.worldbank.org/sites/star/files/getting-the-full-picture-on-public-officials-how-to-guide.pdf>.

-naudingumo. Atskleista informacija turėtų būti lengvai prieinama siekiant užkirsti kelią, nustatyti, tirti, taikyti administracines teisės gynimo priemones ir (arba) patraukti baudžiamojon atsakomybėn už korupcinius nusikaltimus, susijusius su interesų konfliktu, neteisėtu praturtėjimu ir (arba) kitomis korupcijos formomis. Atskleidimo turėtų būti reikalaujama nuosekliai ir periodiškai, kad informacija pagrįstai atspindėtų esamas aplinkybes;

-vykdymo užtikrinimo. Tai reiškia, kad už pavėluotą dokumentų [deklaracijų] pateikimą, nepateikimą ir melagingos informacijos pateikimą reikalaujamoje atskleidimo sistemoje baudžiamųjų ir (arba) administracinių sankcijų taikymas turi būti veiksmingas, proporcingas ir atgrasantis¹⁰.

Grįžtant prie deklaravimo instituto nacionaliniame lygmenyje, pastebėtina, kad jis taip pat yra reikšmingas ir dėl to, kad tampa prielaida realizuoti ir kitas Interesų derinimo įstatymo nuostatas, susijusias su interesų konfliktų rizikos valdžios institucijoje stebėseną, valdymu ir interesų konfliktų prevencija. Interesų derinimo įstatymo 22 straipsnio 3 dalyje nurodytas įgaliojimas institucijų ir įstaigų vadovams (ar jų įgaliotiems asmenims) teikti deklaruojantiems asmenims šių prašymu arba savo iniciatyva rekomendacijas dėl šio įstatymo nuostatų laikymosi. Atsižvelgtina į tai, kad išankstinės rekomendacijos yra rengiamos remiantis ir deklaracijų duomenimis, o jų teisingumas ir išsamumas sudaro prielaidas suformuoti konkrečiausią ir individualiausią situacijos rekomendaciją.

2. Privačių interesų deklaravimą reglamentuojantys teisės aktai

Specialus teisės aktas, reguliuojantis pareigos deklaruoti privačius interesus įgyvendinimą, yra Interesų derinimo įstatymas. Tačiau minėta pareiga kaip bendrasis imperatyvas yra įvardijama ir kituose, konkrečių deklaruojančių subjektų statusą reglamentuojančiuose, teisės aktuose, nors juose detalios deklaravimo tvarkos, terminų ir taisyklių nėra. Pažymėtina, kad ši pareiga yra nurodoma ne visų subjektų, turinčių pareigą teikti privačių in-

¹⁰ OECD, World Bank, „Good practices in asset disclosure systems in G20 countries (2014)“, UNODC, https://www.unodc.org/documents/corruption/G20-Anti-Corruption-Resources/Thematic-Areas/Asset-Recovery/Good_practices_in_asset_disclosure_systems_in_G20_countries_prepared_by_the_OECD_and_the_World_Bank_2014.pdf.

teresų deklaraciją, subjektiškumą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Prie tokių teisės aktų priskirtini Valstybės tarnybos įstatymas, Valstybės politikų elgesio kodeksas, Architektų rūmų įstatymas, Lietuvos Respublikos Seimo statutas.

Valstybės tarnybos įstatymo, reglamentuojančio valstybės tarnautojų statusą, 16 straipsnio 1 dalyje Įstatymo leidėjas yra įtvirtinęs valstybės tarnautojų pareigų sąrašą. Minėtos dalies 5 punkte nustatyta, kad valstybės tarnautojai privalo laikytis šiame įstatyme, kituose teisės aktuose nustatytų valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principų ir taisyklių, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, *teisės aktų nustatyta tvarka deklaruoti privačius interesus*, nepiktnaudžiauti tarnyba. Valstybės politikų elgesio kodekso 5 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama, kad valstybės politikai įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka *deklaruoja savo privačius interesus*. Pagal Architektų rūmų įstatymą Rūmų narys *privalo deklaruoti interesus* ir nusišalinti, jeigu, dalyvaujant Rūmų organų, išskyrus Rūmų narių susirinkimą, veikloje gali kilti interesų konfliktas (4 straipsnio 4 dalies 1 punktą). 2020 m. birželio 11 d. Seimo statutas buvo papildytas 18¹ straipsniu (Seimo nario privačių interesų deklaravimas ir priežiūra), nustatančiu, kad kiekvienas Seimo narys *privalo deklaruoti privačius interesus* Interesų derinimo įstatymo nustatyta tvarka (1 dalis).

Paminėtinas ir Lietuvos banko įstatymas, kurio nuostatos Lietuvos banko valdybai, siekiančiai užtikrinti šio banko interesus ir įsitikinti, kad jo tarnautojai vengia viešųjų ir privačių interesų konflikto, nepasinaudoja valstybės, tarnybos ir banko paslaptį sudarančia informacija ir nesudaro galimybių kitiems asmenims pasinaudoti ja savo ar kitų asmenų interesams, suteikia diskrecijos teisę *nustatyti, kokią informaciją apie asmeninę ir šeimos finansinę veiklą jie privalo pateikti Lietuvos bankui* (18⁽¹⁾ straipsnis 2 dalis). Nors minėtos nuostatos nėra tiesiogiai susijusios su pareigos viešai deklaruoti privačius interesus įgyvendinimu, tačiau vertintinos kaip papildomos informacijos, nenumatytos Interesų derinimo įstatyme, deklaravimas darbaviui, kai jis siekia suvaldyti interesų konflikto riziką.

Interesų derinimo įstatymo 8 straipsnyje nustatyta pareiga VTEK tvirtinti deklaracijos formą, deklaracijos pildymo, tikslinimo, papildymo ir pateikimo taisyklės. Šios taisyklės (poįstatyminis teisės aktas) detalizuoja įstatymu nustatytos pareigos deklaruoti įgyvendinimą.

Apibendrinant darytina išvada, kad pagrindinis teisės aktas, reguliuo-

jantis deklaravimo instituto principus, t. y. detaliai nustatantis privačių interesų deklaravimo subjektus, deklaracijos pateikimo tvarką ir terminus, apibrėžiantis jos turinį (deklaruotinus duomenis) ir jo viešumą, įtvirtinantis subjektus, galinčius tikrinti deklaracijų duomenis ir pan., yra Interesų derinimo įstatymas. Kiti teisės aktai arba tik įvardija bendrą pareigą deklaruoti privačius interesus, arba, neprieštaraujant Interesų derinimo įstatymo nuostatomis ir jų neišplečiant, tik detalizuoja deklaravimo institutą. Akcentuotina, kad deklaravimo normos, skirtingai nei reglamentuojančios viešųjų interesų viršenybės užtikrinimo būdus, Interesų derinimo įstatymo subjektams yra taikomos be išlygų¹¹. Vis dėlto įstatymų numatytais atvejais (pvz., jau įvardytas Lietuvos banko įstatymas), Interesų derinimo kontrolės subjektams gali būti suteikti papildomi įgaliojimai, susiję su deklaravimo institutu. Kituose straipsnio skyriuose atskleidžiama, kad atitinkamos diskrecinės galios yra realizuojamos ir Interesų derinimo įstatymo nuostatas taikančių subjektų pasirinkimu.

3. Privačius interesus deklaruojantys subjektai

Pirmiausia akcentuotina tai, kad Interesų derinimo įstatymo nuostatos, susijusios su privačių interesų deklaravimu, yra taikomos ne tik viešajame sektoriuje jau dirbantiems asmenims, bet ir siekiantiesiems tokias pareigas užimti. Tokia prievolė buvo įtvirtinta 1997 metais priėmus Interesų derinimo įstatymą, ji yra aktuali ir dabar.

Interesų derinimo įstatymo 3 straipsnio (Deklaruojančių asmenų pareigos) 3 dalyje nurodoma, kad asmenys, pretenduojantys dirbti valstybinėje tarnyboje, privačius interesus deklaruoja šio įstatymo nustatytais atvejais ir tvarka. Minėti atvejai ir tvarka detalizuoti Interesų derinimo 5 straipsnio 3 ir

---

11 Interesų derinimo įstatymo 11 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentui, Seimo ir Vyriausybės nariams, savivaldybių tarybų nariams, teisėjams, Lietuvos banko valdybos pirmininkui, jo pavaduotojams ir valdybos nariams, prokurorams, ikiteisminio tyrimo pareigūnams ir kitiems valstybės pareigūnams, kuriems viešųjų interesų viršenybės užtikrinimo būdai nustatomi jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, šio straipsnio nuostatos taikomos tiek, kiek jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nenustatyti viešųjų interesų viršenybės užtikrinimo būdai. „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas Nr. VIII-371“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C0E550D6A-DF0/asr>.

4 dalyse. Šių normų analizė leidžia teigti, kad vieni asmenys, siekiantys užimti viešąsias pareigas, interesų deklaracijas teikia imperatyviai, kiti – tik pareikalavus kompetentingiems subjektams. Tai reiškia, kad kandidatai į politines (valstybės politiko¹²) pareigas, t. y. siekiantieji būti išrinkti Seimo nariais, Respublikos Prezidentu, Europos Parlamento nariais ar savivaldybės tarybos nariais, deklaraciją pateikia atitinkamų rinkimų įstatymuose nustatytais atvejais per Privačių interesų registrą. O kiti asmenys, pretenduojantys dirbti valstybinėje tarnyboje, kartu su pretendento dokumentais pateikia deklaraciją, institucijos ar įstaigos, kurioje pretenduoja dirbti, reikalavimu. Pateikti deklaraciją gali būti reikalaujama, jei pareigoms, į kurias asmuo pretenduoja, priskirtos funkcijos yra susijusios su valstybės ar savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų lėšų valdymu, valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, administracinių sprendimų rengimu ir priėmimu ar viešųjų paslaugų teikimu. Šis reguliavimas reiškia, kad Interesų derinimo įstatymas įpareigoja pretendentą teikti deklaraciją ne visais atvejais, bet tik tada, kai to pareikalauja institucija, organizuojanti konkursą / atranką. Vertinant, ar pretendentui privaloma būtų teikti privačių interesų deklaraciją, tikslinga atsižvelgti į pareigų, kuriose siekia dirbti pretendentas, specifiką, t. y. ar jose dirbantis asmuo atliks funkcijas, susijusias su valstybės ar savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų lėšų valdymu, valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, administracinių sprendimų rengimu ir priėmimu ar viešųjų paslaugų teikimu.

Įvertinus tai, kad kandidatų į valstybės politikus pareigą teikti privačių interesų deklaraciją reglamentuoja specialūs rinkimų teisės aktai, o kitiems asmenims, siekiantiems dirbti valstybinėje tarnyboje, tokios deklaracijos teikimas yra galimybė, priklausanti nuo darbdavio, bet ne pareiga, toliau šiame skyriuje analizuojamas asmenų, kurie atlieka tarnybines pareigas ir privalo deklaruoti privačius interesus, statusas.

Privačius interesus privalančių deklaruoti subjektų sąrašas nuo 1997 metų plėtėsi, o deklaruojančių asmenų skaičius stabiliai didėjo. Nors pareiga teikti deklaraciją atsirado 1997 metais, nėra objektyvių galimybių įvertinti,

12 Pagal Valstybės politikų elgesio kodekso 2 straipsnio 2 dalį kandidatai į valstybės politikus – asmenys, įstatymų nustatyta tvarka įregistruoti kandidatais į Seimo narius, Respublikos Prezidentus, Europos Parlamento ar savivaldybės tarybos narius. „Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksas Nr. X-816“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.955166852BD7/asr>.

kiek asmenų pirmaisiais ir paskesniais deklaravimo metais tokią pareigą įgyvendino. Taip yra dėl to, kad iki 2012 m. privačių interesų deklaracijos buvo popierinės ir tik minėtų metų rugpjūčio 1 d. VTEK, bendradarbiaudama su Valstybine mokesčių inspekcija, įdiegė elektroninę privačių interesų deklaravimą.

Vertinant paskutiniųjų metų statistiką akcentuotina, kad deklaruojančių subjektų didėjimas yra tiesiogiai susijęs ir su Interesų derinimo įstatymo nuostatų, reglamentuojančių deklaruojančiųjų asmenų sąrašą, pakeitimais ir papildymais, o ši gausa tik identifikuoja deklaravimo instituto svarbą siekiant sudaryti sąlygas atskleisti deklaruojančiųjų asmenų privačius interesus^{13,14}:

Metai	Deklaravę asmenys	Pateikta deklaracijų (įskaitant patikslinimus)
2014	25 000	145 000
2015	57 790	160 000
2016	72 629	230 600
2017	100 400	274 134
2018	127 900	355 132
2019	136 611	427 096
2020	139 964	513 748

Pastebėtina, kad deklaruojančiųjų asmenų skaičius nėra tapatus pateiktų deklaracijų skaičiui, kuris apima ir patikslintas bei papildytas deklaracijas.

Nuo pat 1997 metų pareiga deklaruoti privačius interesus buvo nustatyta ir iki šiol taikoma valstybės politikams ir valstybės tarnautojams (tuo metu – visų lygių valdininkams pagal Valdininkų įstatymą). Ilgainiui deklaruojančiųjų sąrašas nuolatos kito ir buvo papildomas.

Šiuo metu subjektai, turintys pareigą deklaruoti privačius interesus, *gali būti skirstomi į dvi grupes*, t. y. asmenis, dirbančius valstybinėje tarnyboje, ir Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodytus asmenis. Mi-

13 Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2018 m. veiklos ataskaita“, VTEK, https://vtek.lt/wp-content/uploads/2020/10/VTEK_2018m._veiklos_ataskaita.pdf.

14 „Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2020 m. veiklos ataskaita“, VTEK, https://vtek.lt/wp-content/uploads/2021/03/Ataskaita_2020_internetui.pdf.

nėtame įstatyme visi šie subjektai įvardijami kaip *deklaruojantys asmenys* (1 straipsnis).

Esminis šių grupių skirtumas yra tas, kad valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims Interesų derinimo įstatymo nuostatos taikomos be išlygų ir visos apimties, o Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodytai asmenų grupei yra taikomos tik nuostatos dėl privačių interesų deklaravimo ir šio įstatymo 11 (Deklaruojančio asmens pareiga nusišalinti ir vengti interesų konflikto) ir 13 straipsniai (Dovanų ar paslaugų priėmimo apribojimai). Be to, siekiant užtikrinti viešųjų interesų viršenybę, minėta asmenų grupė įpareigota laikytis Interesų derinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų pareigų¹⁵. Pastebėtina ir tai, kad tiek valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų sąrašas, tiek ir Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodytų asmenų sąrašas nėra baigtinis ir išsamus, kuriame, vadovaujantis objektyviais kriterijais, būtų nustatytas konkretus deklaruojančiųjų pareigų sąrašas / skaičius Lietuvoje.

3.1. Valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys

Valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys deklaratyviai yra nurodyti Interesų derinimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje. Tai: valstybės politikai; valstybės pareigūnai; valstybės tarnautojai; teisėjai; žvalgybos pareigūnai; profesinės karo tarnybos kariai; valstybės ir savivaldybių įmonių, biudžetinių įstaigų ir šių juridinių asmenų struktūrinių padalinių vadovai ir jų pavaduotojai; viešųjų įstaigų, kurių bent vienas iš steigėjų, dalininkų yra valstybė ar savivaldybė (savivaldybės), ir jų struktūrinių padalinių vadovai ir jų pavaduotojai; Lietuvos banko darbuotojai, turintys viešojo administravimo įgaliojimus (atliekantys finansų rinkos priežiūros, vartotojų ir finansų rinkos

15 Nešališkai, sąžiningai ir tinkamai atlikti tarnybines pareigas; teisės aktų nustatyta tvarka ir priemonėmis vengti interesų konflikto ir elgtis taip, kad nekiltų abejonių, kad toks konfliktas yra; nesinaudoti tarnybinėmis pareigomis ar tarnybiniu statusu asmeninei naudai gauti; primant sprendimus, vadovautis įstatymais ir visų asmenų lygybės principu; nesinaudoti viešai neskelbiama tarnybine informacija netarnybinei veiklai; nesinaudoti ir neleisti kitiems naudotis valstybės ar savivaldybių valdomu turto netarnybinei veiklai, išskyrus įstatymuose ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose nustatytas išimtis. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas Nr. VIII-371“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.COEE550D6ADF0/asr>.

dalyvių ginčų nagrinėjimo ne teisme funkcijas ir kitas viešojo administravimo funkcijas); akcinių bendrovių ir uždaryjū akcinių bendrovių, kurių akcijos, suteikiančios daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei ar savivaldybei (savivaldybėms), vadovai ir vadovų pavaduotojai, taip pat šių bendrovių patronuojamųjų (dukterinių) akcinių bendrovių ar uždaryjū akcinių bendrovių vadovai ir vadovų pavaduotojai, taip pat šių bendrovių patronuojamųjų (dukterinių) akcinių bendrovių ar uždaryjū akcinių bendrovių vadovai ir vadovų pavaduotojai; kiti asmenys, turintys viešojo administravimo įgaliojimus.

Interesų derinimo įstatyme pakankamai aiškiai ir konkrečiai įvardytos pareigos, kuriose dirbant įgyjama valstybinėje tarnyboje dirbančiojo pozicija, tačiau jų statusas yra nustatomas vadovaujantis ir kitų teisės aktų nuostatomis. Pavyzdžiui, valstybės tarnautojas identifikuojamas pagal jo sąvoką ir pareigybes, įtvirtintas Valstybės tarnybos įstatyme, kuriame taip pat yra pateiktas ir valstybės politikų baigtinis sąrašas¹⁶. Nors tesės aktai nepateikia valstybės pareigūno definicijos, tačiau dalis jų įvardyti Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje¹⁷. O kitų asmenų, turinčių viešojo administravimo įgaliojimus, statuso vertinimas Interesų derinimo įstatymo kontekste yra tiesiogiai susijęs su Viešojo administravimo įstatymo nuostatų taikymu. Viešojo administravimo subjektu, pagal minėtojo įstatymo 2 straipsnio 20 dalį, gali būti ne tik viešasis juridinis asmuo, kolegiali ar vienasmenė institucija, neturinti juridinio

16 Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnio 9 dalį valstybės politikai – asmenys, įstatymų nustatyta tvarka išrinkti ar paskirti į Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko, Seimo nario, Ministro Pirmininko, ministro, savivaldybės tarybos nario, savivaldybės tarybos nario – mero (toliau – savivaldybės meras), savivaldybės mero pavaduotojo pareigas. „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas Nr. VIII-1316“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D3ED3792F52B/asr>.

17 Pavyzdžiui, valstybės kontrolierius ir jo pavaduotojai; Seimo kontrolieriai; lygių galimybių kontrolierius; vaiko teisių apsaugos kontrolierius; žurnalistų etikos inspektorius; vyriausybės atstovas; žvalgybos kontrolierius; Seimo, Seimo Pirmininko, Respublikos Prezidento ar Ministro Pirmininko paskirtiems institucijų ir įstaigų, finansuojamų iš valstybės biudžeto, vadovams (išskyrus policijos generalinį komisarą bei specialiųjų tyrimų tarnybos direktorių ir jo pavaduotojus) ir pareigūnams; Seimo, Respublikos Prezidento, kitų pagal specialius įstatymus paskirtų valstybinių (nuolatinųjų) komisijų ir tarybų pirmininkams, jų pavaduotojams ir nariams (išskyrus Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos pirmininką ir narius) ir kt. „Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas Nr. VIII-1904“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.7E60B29052C0/asr>.

asmens statuso, bet ir įstatymų nustatytą specialų statusą *turintis fizinis asmuo*, šio įstatymo nustatyta tvarka įgalioti atlikti viešąjį administravimą. Nustatant, ar asmuo turi viešojo administravimo įgaliojimus ir būtent dėl to jam keliama pareiga deklaruoti privačius interesus (taip pat laikytis ir kitų Interesų derinimo įstatymo nuostatų), turi būti įvertinama, kokia yra tokio subjekto viešojo administravimo įgaliojimų suteikimo forma (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis) ir tokių įgaliojimų suteikimo mastas (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis), taip pat tai, kokiose konkrečiose viešojo administravimo srityse yra realizuojami turimi įgaliojimai (pavyzdžiui, primant norminius administracinius aktus (administracinis reglamentavimas) ar administracinių sprendimų; teikiant administracines paslaugas; atliekant teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo ir laikymosi priežiūrą ar administruojant viešųjų paslaugų teikimo administravimą).

Besąlygiškai visose valstybinės tarnybos pareigose dirbantys asmenys, nepriklausomai nuo pareigų veiklos srities, viešumo, žinomumo, atsakomybės lygio ar kitų požymių, turi vienodai imperatyvią pareigą laiku ir teisės aktų nustatyta tvarka teikti deklaraciją ir atskleisti savo privačius interesus. Vien tik tai, kad konkreti personalija yra visuotinai žinoma kaip einanti konkrečias tarnybinės pareigas (pavyzdžiui, Seimo pirmininko ar savivaldybės mero), tokia aplinkybė nesuteikia teisės ignoruoti ar pažeisti minėtos pareigos vykdymą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas pareigą deklaruoti einamas pareigas valstybinėje tarnyboje (šiuo atveju deklaruoti einamas ministro pareigas), pažymėjo, kad „Interesų derinimo įstatyme yra nustatyta imperatyvi pareiga nurodyti Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nurodytus duomenis ir privačių interesų deklaracijas teikiantys asmenys neturi galimybės rinktis kuriuos iš nurodytų duomenų ar sandorių teikti, o kurių ne“ <...>. Teisėjų kolegija, vertindama apeliacinio skundo argumentus, kad be teisėto pagrindo nustatytas pažeidimas, susijęs su tuo, jog pareiškėjas nenurodė deklaracijoje, kad yra sveikatos apsaugos ministras, nes tai buvo visuotinai žinoma aplinkybė, kurios jis nenurodęs deklaracijoje nesuklaidino visuomenės ir nepakenkė jokiame teisiniame gėriui, pirmiausia pažymėjo, kad Interesų derinimo įstatyme „nėra nurodyta jokių išlygų, jog asmuo, pradėjęs eiti ministro pareigas, apie kurias yra viešai paskelbta, neturi pareigos deklaracijoje nurodyti darbovietės“. Teismas vienareikšmiškai sprendė, kad „pareiškėjo darbovietė šiuo atveju yra aplinkybė,

kuri turi ir gali turėti įtakos sprendimams atliekant tarnybines pareigas ir dėl kurios gali kilti interesų konfliktas¹⁸.

Sulig kiekviena Interesų derinimo įstatymo pataisa (redakcija), kuria buvo nustatomas valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų sąrašas, stebimas jo konkretinimas ir detalizavimas. Pabrėžtina, kad Interesų derinimo įstatymo nuostatų nesilaikymas sukelia deklaruojantiems asmenims neigiamas teises pasekmes, nustatytas šio įstatymo 23 straipsnyje, dėl to deklaruojantiems asmenims taikomos pareigos (taip pat ir pareiga deklaruoti privačius interesus), draudimai ar įpareigojimai norminiame teisės akte negali būti formuluojami dviprasmiškai, o teisinių santykių dalyviams turi būti aiškiai suprantami. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra konstatavęs, kad įstatymu nustatytas teisinis reguliavimas, susijęs su asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje, pareiga deklaruoti privačius interesus šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pateikiant privačių interesų deklaraciją, kuri nustatyta tvarka gali būti viešinama, yra susijęs su konstitucinės asmens teisės į privatumą ribojimu, todėl jo nuostatos, susijusios su *asmenu, kurie turi pareigą deklaruoti privačius interesus*, identifikavimu, turi būti aiškios ir negali būti aiškinamos plečiamai¹⁹. Retrospektyviai analizuojant Interesų derinimo įstatymo nuostatas, pastebėtina jame buvus teisinio reguliavimo neapibrėžtumo, nulėmusio, kad valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys dažnai nežinojo, kad jie yra prilyginti valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims ir kad jiems nustatyta pareiga deklaruoti privačius interesus. Pagal Interesų derinimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalį (2014 m. gegužės 8 d. redakcija) asmenimis, dirbančiais valstybinėje tarnyboje, buvo laikomi *inter alia* asmenys, dirbantys viešosiose įstaigose ar asociacijose, jeigu jie turėjo administravimo įgaliojimus, o viešoji įstaiga ar asociacija, kurioje jie dirbo, gaudavo lėšų iš Lietuvos valstybės ar savivaldybių biudžetų ir fondų. Šis reguliavimas galiojo iki 2019 m. gruodžio 31 d., kai įsigaliojus naujos redakcijos Interesų derinimo įstatymui minimos normos neliko.

Konstitucinis Teismas, vertindamas minėtos normos atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui, atkreipė dėmesį, kad „<...> konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui

18 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2861-520/2020“, Infoplex, <https://www.infoplex.lt/tp/1955509>.

19 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. lapkričio 20 d. sprendimas administracinėje byloje A-717-602/2019“, Infoplex, <https://www.infoplex.lt/tp/1780714>.

nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris *inter alia* suteiktų galimybę teisinių santykių subjektams žinoti, ko iš jų reikalauja teisė, kad jie galėtų savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus (2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas). <...> Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjui pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 3 dalies nuostata, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, konstitucinį atsakingo valdymo principą, nustačius pareigą asmenims, *inter alia* valstybės ir savivaldybių politikams, valstybės pareigūnams, vykdančioms funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, valstybės tarnautojams, asmenims, pretenduojantiems į atitinkamas pareigas, kitiems asmenims, kurių veikla susijusi su viešojo intereso garantavimu, *inter alia* su valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų naudojimu, deklaruoti privačius interesus, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kyla pareiga nustatyti ir aiškią tokių interesų deklaravimo tvarką, kad asmenys žinotų, ko iš jų reikalauja teisė, ir galėtų, deklaruodami privačius interesus, savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus. <...> įstatymų leidėjas Interesų derinimo įstatymo 5 straipsnyje (su 2017 m. balandžio 27 d. pakeitimais) nenustatęs asmenų, dirbančių viešosiose įstaigose ar asociacijose, kurios gauna lėšų iš Lietuvos valstybės ar savivaldybių biudžetų ir fondų, ir turinčių administravimo įgaliojimus, privačių interesų deklaracijos pateikimo tvarkos, nesilaikė iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančios pareigos nustatyti aiškią tokių interesų deklaravimo tvarką, kad asmenys žinotų, ko iš jų reikalauja teisė, ir galėtų, deklaruodami privačius interesus, savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus, taip pat iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisės sistemos nuoseklumo ir vidinės darnos imperatyvų.²⁰ Konstitucinis Teismas padarė išvadą, kad Interesų derinimo įstatymo 5 straipsnis prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui tiek, kiek jame nenustatyta asmenų, dirbančių viešosiose įstaigose ar asociacijose, kurios gauna lėšų iš Lietuvos valstybės ar savivaldybių biudžetų ir fondų, ir turinčių administravimo įgaliojimus, privačių interesų deklaracijos pateikimo tvarka.

20 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. KT88-N16/2019 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 5 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai““, LRKT, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2034/content>.

3.2. Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodyti deklaruojantys asmenys

Antrąją asmenų grupę, kuriai Interesų derinimo įstatymas imperatyviai taiko pareigą atskleisti privačius interesus, tačiau įstatymas nėra taikomas visa apimtimi, sudaro viešosios pareigos, kurios pagal savo pobūdį yra konsultacinės, arba joms nėra būdingas privalomo pobūdžio sprendimų priėmimas, arba pareigos yra ne pagrindinės darbo funkcijų prasme, arba susijusios su dalyvavimu sprendžiant dėl viešųjų finansų panaudojimo ir pan. Pagal minėtą sąrašą pareiga deklaruoti taikoma:

- politinių partijų pirmininkams ir pirmininkų pavaduotojams. Tokiais gali būti valstybės politiko statuso ir neturintys asmenys;

- valstybės politikų visuomeniniams konsultantams, padėjėjams, patarėjams (pavyzdžiui, mero visuomeninis padėjėjas, kuriuo gali būti ir privataus sektoriaus atstovas);

- Lietuvos Respublikos Seimo komitetų patvirtintiems ekspertams;

- ministerijų kolegijų nariams. Pagal Vyriausybės įstatymo 32 straipsnio nuostatas kolegija yra ministro patariamoji institucija. Jos nariai yra asmenis, dirbantys valstybinėje tarnyboje (t. y. priklausantys pirmai asmenų grupei): ministras, viceministrai ir ministerijos kancleris. Tačiau į kolegijos sudėtį gali būti įtraukiami kiti ministerijos ir kitų institucijų atstovai, kuriems pareiga deklaruoti kyla pagal Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies nuostatas;

- akcinių bendrovių ir uždaryjū akcinių bendrovių, kurių akcijos, suteikiančios daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei ar savivaldybei (savivaldybėms), šių bendrovių patronuojamųjų (dukterinių) akcinių bendrovių ar uždaryjū akcinių bendrovių stebėtojų tarybų, valdybų nariams, struktūrinių padalinių vadovams ir jų pavaduotojams; valstybės ar savivaldybių įmonių valdybų nariams;

- Privalomojo sveikatos draudimo tarybos nariams, Privalomojo sveikatos draudimo tarybos visuomeniniams patarėjams, Nacionalinės sveikatos tarybos nariams, gydytojams, odontologams ir farmacijos specialistams, dirbantiems asmens sveikatos priežiūros ar vaistinės veiklos licenciją turinčiose biudžetinėse ir viešosiose įstaigose, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, valstybės ir savivaldybių įmonėse ir įmonėse, kurių valstybei ar

savivaldybei nuosavybės teise priklausančių akcijų suteikiami balsai visuotiniame akcininkų susirinkime ar turimos juridinio asmens dalyvio teisės kitų teisinių formų juridiniuose asmenyse leidžia daryti lemiamą įtaką šių juridinių asmenų veiklai. Minėtų subjektų deklaravimo tikslas – užtikrinti veiklos skaidrumą jiems teikiant sveikatos priežiūros ir farmacines paslaugas, ypač atsižvelgiant į tai, kad daug sveikatos priežiūros specialistų dirba ne tik įstaigose, bet ir privačiuose subjektuose, teikiančiuose asmens sveikatos priežiūros paslaugas. Be to, kaip nurodoma įstatymo projekto aiškinamajame rašte, gydytojų ir odontologų privačių interesų atskleidimas aktualus ir tais atvejais, kai jie dalyvauja įstaigų padalinių ir filialų vadovų ar universitetų ligoninių sveikatos priežiūros specialistų konkursų komisijų darbe, atestacijų komisijose arba gydytojų konsiliumuose²¹;

- perkančiosios organizacijos ar perkančiojo subjekto vadovams, perkančiojo subjekto pirkimų komisijų nariams, perkančiojo subjekto vadovo paskirtiems atlikti supaprastintus pirkimus asmenims, perkančiojo subjekto atliekamų pirkimų procedūrose dalyvaujantiems ekspertams, viešojo pirkimo, pirkimo, atliekamo vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiojo subjekto, koncesijos iniciatoriams. Nors minėti subjektai privačius interesus deklaruoja vadovaudamiesi Interesų derinimo įstatymo nustatytu reguliavimu, tačiau Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme taip pat numatytas 21 straipsnis, skirtas interesų konfliktų rizikai valdyti. Pagal šio straipsnio 2 dalį perkančioji organizacija turi reikalauti, kad tam tikri pirkimo procedūrose dalyvaujantys ar su pirkimu susijusius sprendimus priimančios asmenys minėtas funkcijas vykdytų tik prieš tai pasirašę konfidencialumo pasižadėjimą ir Viešųjų pirkimų tarnybos kartu su VTEK nustatytos formos nešališkumo deklaraciją. Pirkimuose dalyvaujantiems asmenims pareiga deklaruoti privačius interesus kilo nuo 2018 m. sausio 1 d.²², o nuo 2020 m. sausio 1 d. Interesų derinimo įstatymą išdėsčius nauja redakcija jį praplėsta, numatant pareigą deklaruoti pirkimo, atliekamo

21 „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo Nr. VIII – 371 4, 10 ir 13 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, LRV, https://lrv.lt/uploads/main/Posed_medz/2014/140219/22.pdf.

22 „2017 m. balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo Nr. VIII-371 4, 5, 10, 11, 13 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-323“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6673c8622fcb11e79f-4996496b137f39>.

vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiojo subjekto, koncesijos iniciatoriams²³. Pirkimuose dalyvaujančių subjektų pareiga atskleisti savo privačius interesus yra vertinama kaip priemonė siekti skaidraus ir racionalaus viešųjų finansų panaudojimo, atsižvelgiant į tai, kad viešiesiems pirkimams kasmet išleidžiami milijardai eurų, o pirkimus atlieka virš 7 000 pirkimų vykdytojų²⁴. 2018 metais Lietuva tapo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, vadinamos prestižinių pasaulio ekonomikų klubu, nare. Minėtos institucijos nuomone, privačių interesų registravimas viešuosiuose pirkimuose yra konkreti priemonė įgyvendinant interesų konfliktų valdymo politiką. Organizacija yra patvirtinusi bendrąją privačių interesų registracijos šabloną, skirtą identifikuoti atitinkamą asmeninio pobūdžio turtą ir interesus, galinčius sukelti interesų konflikto situaciją. Pastebėtina, kad organizacijos siūlomi deklaruoti duomenys yra kur kas išsamesni ir detalesni nei tie, kuriuos privačių interesų deklaracijoje turi nurodyti Lietuvos pirkimuose dalyvaujantys asmenys pagal Interesų derinimo įstatymą²⁵;

- institucijos ar įstaigos sprendimu sudarytų ar valstybės pareigūnų paskirtų nuolatinių komisijų ir tarybų, turinčių viešojo administravimo įgaliojimus ir priimančių privalomo pobūdžio sprendimus nepavaldiems asmenims, nariams. Vertinant minėtą nuostatą, išskirtini trys požymiai, kuriems

23 „2019 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo Nr. VIII-371 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-2274“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cc39be529d5811e9aab6d8dd69c6da66>.

24 Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis, 2020 metais Lietuvoje pirkimams išleista 5,6 mlrd. Eur, t. y. 11,4 proc. šalies BVP. „Viešųjų pirkimų tarnybos 2020 m. veiklos ataskaita“, VPT, <https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/Vies%CC%8Cu%CC%A8ju%CC%A8%20pirkimu%CC%A8%20tarnybos%202020%20metu%CC%A8%20veiklos%20ataskaita.pdf>.

25 Viešuosiuose pirkimuose EBPO rekomenduoja deklaruoti: 1) nekilnojamąjį turtą; 2) akcijas (rekomenduojama nurodyti visas turimas akcijas ir panašias priemones, įskaitant kontroliuojančiųjų ir dukterinių bendrovių akcijas); 3) įmones, valdomas patikėjimo teise; 4) vadovaujančias, paskirtas ir papildomas pareigas kitose darbovietėse; 5) verslo ir profesines partnerystes ir panašius susitarimus; 6) visas investicijas į obligacijas, taupomasias ar investicines sąskaitas bankuose ar kitose finansų įstaigose; 7) kitą turtą – pagrindinis šeimos namas, namų ūkio ir asmeniniai daiktai bei asmeninio naudojimo motorinės transporto priemonės gali būti nenurodomos; 8) kiti reikšmingi pajamų šaltiniai; 9) dovanas, apie kurias reikia pranešti; 10) išsipareigojimus – paskolas, hipotekas ir kt.; 11) kitus asmeninius interesus dėl kurių gali kilti interesų konfliktas (pavyzdžiui, ankstesnis darbas ar pareigos ir kt.). „Tool: Template for registration of private interests (2009)“, OECD, <https://www.oecd.org/governance/procurement/toolbox/search/template-registration-private-interests.pdf>.

esant asmuo priskirtinas prie deklaruojančių asmenų: kolegialus valdymo organas turi turėti tarybos ir komisijos statusą; šios tarybos ir komisijos turi viešojo administravimo įgaliojimus; tarybos ir komisijos priima privalomojo pobūdžio sprendimus nepavaldiems asmenims. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinių pensijų skyrimo komisijos nariai, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos nariai;

- aukštųjų mokyklų, kurių bent vienas iš steigėjų yra valstybė ar savivaldybė, valdymo organų nariams (pavyzdžiui, universiteto rektorius, Senato ar Tarybos nariai);

- kitiems viešojo sektoriaus subjektų²⁶ darbuotojams, kurių pareigų sąrašą tvirtina institucijos ar įstaigos vadovas, suderinęs su VTEK. Į šį sąrašą gali būti įtraukiamos pareigos, kurioms priskirtos funkcijos turi būti susijusios su: valstybės ar savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų lėšų valdymu; valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo; administracinių sprendimų rengimu ir priėmimu ar viešųjų paslaugų teikimu. Manytina, kad, jeigu viešojo sektoriaus darbuotojo funkcijos yra susijusios su administracinių sprendimų rengimu ir priėmimu, šie sprendimai gali būti susiję ne tik su biudžetų ir / ar fondų lėšų valdymu, turto valdymu, naudojimu ir disponavimu, bet ir su kitomis sritimis. Pabrėžtina, kad

26 Interesų derinimo įstatymas nepateikia viešojo sektoriaus subjekto apibrėžimo. Pagal Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus subjektų atskaitomybės įstatymo 2 straipsnio 22 dalį, viešojo sektoriaus subjektai yra valstybė; savivaldybės; biudžetinės įstaigos; pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, kuriems vienas ar keli (kartu) šios dalies 1, 2 ir 3 punktuose nurodyti subjektai daro lemiamą poveikį; pelno nesiekiantys juridiniai asmenys, kuriems vienas ar keli (kartu) šios dalies 4 punkte nurodyti pelno nesiekiantys juridiniai asmenys daro lemiamą poveikį; išteklių fondai; mokesčių fondai; fondų fondai. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 2 straipsnis nustato, kad viešojo sektoriaus subjektai šiame įstatyme suprantami kaip: savarankiška įstaiga, kita valstybės ar savivaldybės įstaiga; viešoji įstaiga, kurios vienas iš steigėjų ar dalininkų yra valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga ar šios dalies 3 ar 4 punkte nurodytas viešojo sektoriaus subjektas; valstybės ar savivaldybės įmonė, taip pat akcinė bendrovė bei uždaroji akcinė bendrovė, kurios visos akcijos ar jų dalis, suteikianti daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei, vienai ar kelioms savivaldybėms; šios dalies 3 punkte nurodytų bendrovių patronuojamoji (dukterinė) akcinė bendrovė ar uždaroji akcinė bendrovė, taip pat visos kitos su šiomis bendrovėmis per paskesnių eilių patronuojamąsias (dukterines) bendroves susijusios patronuojamosios (dukterinės) bendrovės, išskyrus subjektus, kurie įsteigti kitoje valstybėje ir veikia pagal tos valstybės teisės aktus, o viešojo sektoriaus subjekto darbuotojas – asmuo, kurį su viešojo sektoriaus subjektu sieja tarnybos ar darbo santykiai, išskyrus pareigas, kurioms netaikomi išsilavinimo ar profesinės kvalifikacijos reikalavimai, einantį asmenį.

Interesų derinimo įstatymas numato tik galimybę, bet ne imperatyvią pareigą, suderinus su VTEK, tvirtinti papildomai deklaruojančių asmenų sąrašą, o būtinybė ar poreikis tvirtinti šį sąrašą turėtų būti nustatoma įvertinus atitinkamų pareigų viešojo sektoriaus subjekte specifiką, galimos korupcijos riziką ir pan.

Pastebėtina, kad Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 11 punkte nurodyti viešojo sektoriaus subjektų darbuotojai deklaruojančiais asmenimis tampa ne įstatymo lygmens teisės aktu, tačiau subjektyviu institucijos ar įstaigos vadovo sprendimu, suderintu su VTEK. Atsižvelgiant į tai, kad deklaruojantiems asmenims visa apimtimi yra taikoma Interesų derinimo įstatymo 23 straipsnyje įtvirtinta atsakomybė už šio įstatymo pažeidimus, taip pat jie už Interesų derinimo įstatymo pažeidimus atsako įstatymų nustatyta tvarka (1 dalis), be to, pagal Interesų derinimo įstatymo 10 straipsnį deklaruojančių asmenų aktualių deklaracijų duomenys yra vieši, manytina, kad šio įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nustatytas deklaruojančių asmenų sąrašas neturėtų būti praplečiamas poįstatyminio lygmens teisės aktu. Akcentuotina, kad Interesų derinimo įstatymas yra administracinio pobūdžio. Anot A. Andriuškevičiaus, „administracinių įstatymų bendriausioji paskirtis – įgyvendinti (iš esmės – taikyti) Lietuvos Respublikos Konstitucijos principus bei normas. Konkretesniuojų požiūriu įstatymai būna įvairūs. <...>. Dar kiti Seimo priimti įstatymo lygmens teisės aktai glaudžiau susiję su asmenų konstitucinių ir kitų teisių, laisvių įgyvendinimu bei nustatytų pareigų vykdymu – tai konkretesnieji, galima sakyti, specializuoti įstatymai“²⁷. Neabejotina, kad Interesų derinimo įstatymas yra specialus, todėl jame turi būti aiškiai ir nedviprasmiškai formuluojami pagrindiniai privačių interesų deklaravimo instituto elementai: deklaruojantys asmenys, deklaruotini duomenys, deklaravimo terminai ir pan., todėl tik įstatymo leidėjui turėtų būti suteikta galimybė praplėsti deklaruojančių subjektų ratą.

Pažymėtina, kad vadovaujantis Interesų derinimo įstatymo 22 straipsnio 2 dalimi kiekvienoje institucijoje ir įstaigose turi būti patvirtintas pareigų, kurias einantys asmenys privalo deklaruoti privačius interesus, sąrašas. Minėtame sąrašo turi būti išvardyti visi atitinkamoje institucijoje ar įstaigoje dirbantys asmenys, kuriuos teikti privačių interesų deklaracijas įpareigoja

27 Arvydas Andriuškevičius, „Administracinė teisė: interesų veiksnys įstatymų leidyboje“, *Teisė* 74 (2010): 33–45, <https://www.journals.vu.lt/teise/article/view/260/210>.

Interesų derinimo įstatymas, taip pat į šį sąrašą gali būti, bet neprivalo būti įtraukti ir kiti viešojo sektoriaus subjektų darbuotojai, kuriems pagal šio įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 11 punktą priskirtos funkcijos susijusios su valstybės ar savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų lėšų valdymu, valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, administracinių sprendimų rengimu ir priėmimu ar viešųjų paslaugų teikimu. Todėl derinimui su VTEK turi būti siunčiami ne visų institucijoje ar įstaigoje deklaruojančiųjų asmenų sąrašai, o tik sąrašas tų viešojo sektoriaus subjektų darbuotojų pareigybių, kurioms, įstaigos ar institucijos vadovo vertinimu, yra priskirtos 4 straipsnio 3 dalies 11 punkte išvardytos funkcijos.

4. Privačių interesų deklaracijos turinys (deklaruojami duomenys)

Nuo 1997 metų, kai buvo priimtas Interesų derinimo įstatymas, iki dabar Privačių interesų deklaracijos turinys patyrė kardinalių transformacijų, kurių negalima būtų vertinti tik teigiamai. 2019 m. birželio 27 d. įstatymų leidėjui išdėsčius Interesų derinimo įstatymą nauja redakcija, deklaruotinių duomenų sąrašas pasikeitė iš esmės, tapo itin liberalus ir daugeliu atveju tam tikrų duomenų deklaravimas tapo priklausomas nuo deklaruojančio asmens subjektyvios ir geros valios ar įstatymo išmanymo.

Deklaruotinių duomenų sąrašas yra pateikiamas Įstatymo 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Vertinant teisinį reguliavimą, manytina, kad 6 straipsnio 1 dalyje yra įvardyti duomenys (objektyviai nustatomi faktai), kuriuos deklaruojantis asmuo privalo nurodyti deklaracijoje, o 2 dalyje nustatyta, kokius privačius interesus, egzistuojančius ar galinčius atsirasti, deklaracijoje privalo nurodyti deklaruojantysis. Tai reiškia, kad minėtus duomenis privaloma deklaruoti tada, kai deklaruojančiam asmeniui einant tarnybinės pareigas gali susiklostyti reali situacija, kad jam teks spręsti (dalyvauti sprendžiant) klausimus, susijusius su nustatytais deklaruotinais duomenimis.

Taigi, deklarantai savo privačių interesų deklaracijose privalo nurodyti šiuos faktinius duomenis:

1) savo vardą, pavardę, asmens kodą, darbovietę (darbovietes) ir pareigas (statusą), dėl kurių privalo deklaruoti privačius interesus, taip pat kitas darbovietes ir (ar) einamas pareigas;

2) sutuoktinio, sugyventinio, partnerio vardą, pavardę, asmens kodą bei darbovietes ir (ar) einamas pareigas;

3) duomenis apie juridinius asmenis, kuriuose jo, jo sutuoktinio, sugyventinio ar partnerio turimų akcijų suteikiami balsai visuotiniame akcininkų susirinkime ar turimos juridinio asmens dalyvio teisės kitų teisinių formų juridiniuose asmenyse leidžia daryti lemiamą įtaką šių juridinių asmenų veiklai.

Pagal Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalį duomenys, nurodyti šioje dalyje, privačių interesų deklaracijoje nurodomi tik tais atvejais, jei valstybinėje tarnyboje dirbantis ir (ar) privačius interesus deklaruojantis asmuo, įvertinęs visas aplinkybes, turi pagrindo manyti, kad ateityje dėl jam artimo asmens ar kito asmens arba su šiais asmenimis arba juo pačiu susijusių duomenų jam gali atsirasti reali interesų konflikto tikimybė. Įvertinęs, kad ši tikimybė yra reali, deklarasantas privalo atskleisti interesus:

1) dėl to, kad jis ar jam artimas asmuo yra juridinio asmens dalyvis;

2) dėl jo, sutuoktinio, sugyventinio, partnerio ryšių su juridiniais ir fiziniais asmenimis sudarius sandorį, kurio vertė didesnė negu 3 000 eurų, įskaitant individualios veiklos sandorius. Deklaracijoje pateikiama informacija apie sandorius, sudarytus per 12 mėnesių iki deklaracijos pateikimo dienos;

3) dėl jo ar jam artimų asmenų narystės ar (ir) einamų pareigų juridiniuose asmenyse, išskyrus narystę politinėse partijose ir profesinėse sąjungose;

4) dėl jam artimo asmens ar kito asmens arba dėl su šiais asmenimis arba juo pačiu susijusių duomenų. Artimų asmenų sąrašas yra pateiktas Interesų derinimo įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje²⁸, o kiti asmenys šiame įstatyme nėra konkrečiai nurodyti, todėl esminis tokių asmenų apibrėžtumo požymis yra hipotetinė, bet reali situacija, kad deklaruojančiam asmeniui atliekant tarnybines pareigas galimas interesų konfliktas, sietinas su šiais asmenimis. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad

28 Artimi asmenys – deklaruojančio asmens sutuoktinis, sugyventinis, partneris, kai partnerystė įregistruota įstatymų nustatyta tvarka (toliau – partneris), taip pat jų ir deklaruojančio asmens tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai (įbroliai), seserys (įseserės), seneliai, vaikaičiai ir jų sutuoktiniai, sugyventiniai ar partneriai. „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas Nr. VIII-371“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.COE550D6ADF0/asr>.

artimų asmenų privačių interesų galima įtaka valstybės tarnyboje dirbančių asmenų priimamiems sprendimas yra vertinamojo pobūdžio aplinkybė, kuri kiekvienu konkrečiu atveju nustatinėtina individualiai. Poveikio priimamiems sprendimams reikšmę lemia aplinkybė, kiek privatūs interesai yra nutolę nuo valstybės tarnyboje dirbančio asmens priimamų sprendimų sukeliamų pasekmių, kurios vertintinos tiek artimų asmenų interesų, tiek viešosios nuomonės aspektu²⁹.

Vertinant Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalies reguliavimą yra akivaizdu, kad, anot įstatymų leidėjo, tik pats deklarantas, visapusiškai įvertinęs situaciją, gali nustatyti, ar jo tarnybinėje veikloje kilusi / atsiradusi aplinkybė gali jam kelti interesų konfliktą ir ar ją privalu deklaruoti. Šiuo atveju būtina atsižvelgti ir į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamą praktiką, kad vertinant interesų konflikto situacijas pirmiausia reikia vadovautis Įstatymo 2 straipsnyje pateiktu sąvokų *interesų konfliktas*, *privatūs interesai* apibūdinimu, taip pat ir apdairumo, protingumo bei akivaizdumo kriterijais, kuriuos taikant būtina nustatyti, kad deklarantas, pildydamas deklaraciją, turėjo vienareikšmiškai žinoti apie tam tikrų, sietinų su minėtais asmenimis, aplinkybių egzistavimą ir suvokti, kad šios aplinkybės, jam vykdant savo pareigas, gali kildinti interesų konfliktą. Anot teismo, tokių aplinkybių nustatymas ir jų nustatymo kriterijų taikymas yra būtini todėl, kad aptariamoms situacijoms atsiradimo hipotetiškumas negali būti laikomas absoliučiu, o analizuojant tokios situacijos atsiradimo tikimybę, kiekvienu konkrečiu atveju turi būti analizuojamos ir vertinamos konkrečios tik šią situaciją charakterizuojančios faktinės aplinkybės, leidžiančios daryti (arba paneigti) išvadą, kad tikimybė atsirasti su atitinkamais asmenimis sietinam interesų konfliktui yra reali³⁰. Pastebėtina, kad praktikoje realizuojant Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą normą ir deklarantui sprendžiant, kokius privačius interesus, egzistuojančius ar galinčius atsirasti, jis turėtų nurodyti privačių interesų deklaracijoje, nėra aišku, kiek yra svarbu ir ar privalu atsižvelgti į tai, ar aplinkybės, dėl kurių kyla interesų konfliktas, yra vienkartinio, nuolatinio ar tęstinio pobūdžio. Į šį klausimą Interesų derinimo įstatyme neatsakyta.

29 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-1322/2012“, Infoplex, <https://www.infolex.lt/tp/372323>.

30 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. liepos 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-873/2009“, Infoplex, <https://www.infolex.lt/tp/129720>.

Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad deklaruojančio asmens privačiais interesais nelaikomi šio straipsnio 2 dalyje nurodyti su artimais asmenimis susiję duomenys, kurie deklaruojančiam asmeniui objektyviai negali būti žinomi. Manytina, kad minėta norma neturėtų būti taikoma automatiškai deklaruojantiems asmenims tiesiog teigiant, kad atitinkamų deklaruotinių duomenų jie tiesiog nežinojo. Vertinant, ar deklaruojantis asmuo objektyviai galėjo ir turėjo žinoti apie artimų asmenų interesus, kuriuos jis turėtų atskleisti pagal Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalies nuostatas, būtina atsižvelgti ir į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamą praktiką, kad „valstybės tarnyboje dirbančio asmens pareiga žinoti apie artimų asmenų privačius interesus neturi būti suprantama kaip šio asmens pasyvus elgesys, tapatinamas su atsitiktiniu faktų, lemiančių tokių interesų egzistavimą, sužinojimu“. <...> „Teisėjų kolegija, konstatavusi, kad įstatymo leidėjas nustatė pozityvią pareiškėjo pareigą deklaruoti privačius interesus, tame tarpe ir susijusius su artimų asmenų interesais, daro išvadą, jog valstybės tarnyboje dirbantis asmuo turi žinoti faktus, susijusius su privačių interesų egzistavimu. Tokiu atveju įrodinėjimo našta, kai siekiama paneigti tokias teisiškai reikšmingas aplinkybes, tenka asmeniui, jas neigiančiam“³¹.

Lyginamuoju požiūriu vertinant deklaruotinus duomenis, kuriuos nustatė Interesų derinimo įstatymo redakcija iki 2019 m. gruodžio 31 d., akivaizdžiai matyti, kad dabar deklaruotinių aplinkybių sąrašas yra siauresnis ir daugeliu atvejų paliktas įsivertinti patiems deklaruojantiems asmenims. Ankstesnėje įstatymo redakcijoje tik vienas punktas suteikė deklarantui galimybę pačiam nurodyti artimus asmenis ar kitus jam žinomus asmenis arba duomenis, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas, o kita dalis deklaruotinių duomenų turėjo būti imperatyviai nurodyta privačių interesų deklaracijoje, t. y. deklarantas privalėjo nurodyti: 1) vardą, pavardę, asmens kodą, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimo numerį, darbovietę (darbovietes) ir pareigas; 2) juridinį asmenį, kurio dalyvis jis ar jo sutuoktinis, sugyventinis, partneris yra; 3) individualią veiklą, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme; 4) narystę ir pareigas įmonėse, įstaigose, asociacijose ar fonduose, išskyrus narystę politinėse partijose ir profesinėse sąjungose; 5)

31 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-1322/2012“, Infoplex, <https://www.infoplex.lt/tp/372323>.

per paskutinius 12 kalendorinių mėnesių gautas dovanas (išskyrus artimų asmenų dovanas), jeigu dovanų vertė didesnė negu 150 eurų; 6) informaciją apie per paskutinius 12 kalendorinių mėnesių sudarytus ir kitus galiojančius sandorius, jeigu sandorio vertė didesnė negu 3 000 eurų. Pabrėžtina, kad tarptautinės organizacijos laikosi standarto, kad deklaracijos formos turinys yra pagrindinis ir svarbiausias, kad informacijos atskleidimo sistema veiktų. Silpna forma gali pakenkti sistemai, o griežta forma užtikrina, kad surinkti duomenys ir visi išteklių, investuoti į patikrinimą arba viešą priegią, gali turėti įtakos valstybės pareigūnų atskaitomybei ir korupcijos prevencijai bei nustatymui³². Svarbu ir tai, kad visuomenė turi pagrįstą interesą žinoti viešųjų sprendimų priėmimo (viešajame valdyme) dalyvaujančių asmenų interesus, o dabartinis teisinis reguliavimas paneigia tokią visuomenės teisę ir neužtikrina Interesų derinimo įstatymo paskirties.

Apibendrinant akcentuotina, kad duomenys, kurie nurodomi privačių interesų deklaracijoje, savaime dar nereiškia, kad susidarė interesų konflikto situacija. Tai reiškia, kad deklaruotini duomenys yra tos aplinkybės, kurios tampa prielaida kilti interesų konfliktui, jeigu deklaruojančiam asmeniui einant tarnybines pareigas reikėtų spręsti klausimus, tiesiogiai susijusius su deklaruotomis aplinkybėmis. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencijoje dėl Interesų derinimo įstatymo nuostatų išaiškinta, kad „aplinkybės, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas, pačios savaime dar nereiškia interesų konflikto buvimo. Jos apibūdina tam tikrą bendrą asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, padėtį (jo turėtus ar esamus santykius su kitais asmenimis, dalyvavimą netarnybinėje veikloje, sudarytus sandorius ar pan.) ir savo esme yra tik prielaidos interesų konfliktui kilti. Valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens tarnybinėje veikloje atsiradus tam tikroms konkrečioms šios veiklos vykdymo aplinkybėms (atsiradus reikalui parengti ar priimti tam tikrą konkretų sprendimą, gavus tam tikrą konkretų pavedimą ir pan.), minėtos aplinkybės, išreiškiančios prielaidas interesų konfliktui kilti, kartu su minėtomis konkrečiomis tarnybinės veiklos aplinkybėmis virsta interesų konfliktu“³³.

32 Ivana M. Rossi, Laura Pop ir Tammar Berger, *Getting the full picture on public officials: a how-to guide for effective financial disclosure* (Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, 2017), <https://star.worldbank.org/sites/star/files/getting-the-full-picture-on-public-officials-how-to-guide.pdf>.

33 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis administracinė-

5. Privačių interesų deklaravimo tvarka

Interesų derinimo įstatymo nuostatos, reguliuojančios privačių interesų deklaravimą, yra įpareigojamosios normos. Tam, kad būtų pasiekti Interesų derinimo įstatyme iškelti tikslai, asmenys, kuriems adresuotos šios rūšies normos, privalo atlikti normoje nustatytus veiksmus. Be to, privačių interesų deklaravimas yra sudėtinė valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens ar deklaruojančio asmens pareigų visumos dalis ir jo subjektyvūs vertinimai ar įsitikinimai, kad šios pareigos galima nevykdyti, neturėtų minėtus subjektus atleisti nuo atsakomybės už imperatyviųjų normų nesilaikymą.

Pažymėtina, kad deklaravimas yra nuolatinis ir tęstinis procesas, todėl privačių interesų deklaracijoje visada turi būti pateikti aktualūs duomenys apie privačius interesus. Tai reiškia, kad interesai deklaruojami ne periodiškai ar iki tam tikros nustatytos datos, o per Įstatyme nustatytą konkretų terminą. Pirmoje Interesų derinimo įstatymo redakcijoje buvo numatytos metinės privačių interesų deklaracijos, kurias deklarantai turėdavo teikti kiekvienais metais iki kovo 1 d., o paskesnė įstatymo redakcija šią datą pakeitė į gegužės 15 d. 2003 metais Interesų derinimo įstatymas nustatė, kad valstybinėje tarnyboje naujai pradėję dirbti asmenys deklaraciją teikia per vieną mėnesį nuo jų išrinkimo, priėmimo ar paskyrimo, o jau dirbantys šią pareigą „atnaujina“ kiekvienais metais iki minėtos gegužės 15 d.

Pareiga deklaruoti privačius interesus išnyksta tada, kai ji yra įgyvendinama ir yra atskleidžiami visi duomenys (faktai), kuriuos pagal Interesų derinimo įstatymą yra privalu atskleisti. Pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamą praktiką deklaracijos pateikimas – šios pareigos įgyvendinimo forma. Taigi, atlikus formalų veiksmą, t. y. pateikus deklaraciją, kurioje nenurodyti privalomi deklaruoti interesai, pati pareiga deklaruoti šiuos interesus neišnyksta. Teismas nepagrįstais pripažino pareiškėjo teiginius, kad, pateikęs netinkamą deklaraciją, jis įvykdė pareigą, tiesiog ją atliko netinkamai. Anot teismo, tokiu aiškinimu būtų paneigiami Interesų derinimo įstatyme keliami uždaviniai³⁴. Netinkamas pareigos deklaruoti įgyvendinimas yra Interesų derinimo įstatyme nustatytos pareigos neatlikimas, ne-

je byloje Nr. A-442-1422/2010“, Infolex, <https://www.infolex.lt/tp/179228>.

34 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3147-662/2019“, Infolex, <https://www.infolex.lt/tp/1711621>.

veikimas, kuris savo pobūdžiu yra tęstinis pažeidimas ir tokie nusižengimai trunka iki įvykdomas teisės aktais nustatytas reikalavimas.

Interesų derinimo įstatyme įtvirtintos pareigos, susijusios su privačių interesų deklaravimu, gali būti skirstomos į dvi grupes: a) deklaracijos pateikimas; 2) deklaracijos tikslinimas ir papildymas.

Pareigą pateikti privačių interesų deklaraciją deklaruojantys asmenys turi atlikti nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų po deklaruojančio asmens išrinkimo, priėmimo ar paskyrimo į pareigas dienos arba po deklaruojančio asmens statuso įgijimo dienos (Interesų derinimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis), išskyrus asmenis, dalyvaujančius viešuosiuose pirkimuose, kurie šią pareigą turi įvykdyti iki dalyvavimo pirkimo procedūrose pradžios (Interesų derinimo įstatymo 5 straipsnio 6 dalis).

Akivaizdu, kad Interesų derinimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nustatytos pareigos deklaruoti privačius interesus realizavimo terminai tiesiogiai susiję su asmens, įgijusio valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens ar deklaruojančio asmens statusą, subjektiškumo pradžia, kuri gali būti įvairi: pavyzdžiui, savivaldybės tarybos nario subjektiškumo pradžia yra siejama su priesaikos diena³⁵, valstybės tarnautojo subjektiškumas sietinas su jį į pareigas priimančio subjekto sprendimu, kuriame yra fiksuojama tarnybinių pareigų (darbo valstybės tarnyboje) pradžia ir t. t.

Vertinant Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnyje nustatytus deklaruotinus duomenis (pareigos, narystė juridiniuose asmenyse, buvimas juridinio asmens dalyviu ir pan.), matyti, kad daugeliu atveju tai nėra vienkartinis veiksmas, o trunkamojo pobūdžio būseną, todėl tokių faktų deklaravimas tampa asmeniui privalomas, jam pradėjus eiti deklaruojančiojo pareigas, ir nepriklauso nuo to, kada toks statusas (pavyzdžiui, juridinio asmens dalyvio) įgytas.

Kita vertus, minėtoje normoje stebimas ir oksimoronas, kai pareiga deklaruoti privačius interesus apibrėžiama vienas kitam prieštaraujančiais požymiais. Manytina, kad minėtoje normoje žodis *nedelsiant* yra perteklinis. Pareiga deklaruoti privačius interesus nedelsiant reiškia, kad ji turi būti

35 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad išrinktos naujos savivaldybės tarybos nario įgaliojimai prasideda nuo tos dienos, kurią išrinkta nauja savivaldybės taryba susirenka į pirmąjį posėdį ir šios tarybos narys jame prisiekia. „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas Nr. I-533“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/asr>.

įgyvendinta nieko nelaukiant, greitai, iškart, tuoj pat. Minėtos apibrėžtys yra vertinamojo pobūdžio, neaiškios ir nėra konkrečios. Tai reiškia, kad įstatyme užtenka apibrėžti bendrąjį (t. y. 30 kalendorinių dienų) terminą, skirtą deklaravimo pareigai realizuoti. Akivaizdu ir tai: jeigu deklaruojantis asmuo deklaraciją nepateiktų nedelsiant, bet nepažeistų nustatyto bendrojo termino, jo tarnybiniam statusui tokie veiksmai neturėtų jokių teisinių pasekmių. Be to, teisinis reguliavimas turi būti maksimaliai aiškus ir asmenys turi teisę žinoti, ko iš jų reikalauja teisė, todėl įstatyme neturėtų būti vartojamos vertinamojo ar neaiškaus pobūdžio sąvokos ir terminai.

Pareigą tikslinti ir papildyti privačių interesų deklaraciją reglamentuoja Interesų derinimo įstatymo 7 straipsnis, nustatantis, kad jeigu atsirado naujų šio įstatymo 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų duomenų ar privačių interesų, pasikeitę pateiktoje deklaracijoje nurodyti duomenys ar privatus interesai, deklaruojantis asmuo privalo nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų, patikslinti arba papildyti deklaraciją. Naujomis aplinkybėmis turėtų būti laikomos tokios aplinkybės, kurios nebuvo nurodytos privačių interesų deklaracijoje ir atsirado po jos pateikimo.

Vertinant galiojančią teisinį reguliavimą, atkreiptinas dėmesys į tai, kad pareiga deklaruoti ir tikslinti privačius interesus ir daryti tai laiku yra dvi-prasmiška, o jos privalomumas paneigiamas kitu teisės. Viena vertus, Interesų derinimo įstatymas nustato imperatyvią pareigą teikti privačių interesų deklaraciją, laiku ją papildyti ir tikslinti, o minėto įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta atsakomybė už tokios pareigos nevykdymą, t. y. asmenys, pripažinti pažeidę deklaravimo nuostatų reikalavimus, vienus metus nuo tokio sprendimo priėmimo dienos negali būti skatinami. Kita vertus, pareigą laiku ir nustatytais terminais deklaruoti privačius interesus paneigia Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatyme (VTEKĮ) numatytas raginimo institutas. VTEKĮ 25 straipsnyje įtvirtinta, kad, spręsdama klausimą, ar pradėti tyrimą, Komisija prireikus išsiunčia skundžiamam asmeniui raginimą deklaruoti konkrečius privačius interesus. Šio įstatymo 23 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatyta, kad VTEK nepradeda tyrimo, jeigu iki pranešimo VTEK gavimo dienos arba VTEK raginime nustatyto termino skundžiamas asmuo pateikė privačių interesų deklaraciją arba ją patikslino pranešime apie galimą pažeidimą nurodytais duomenimis ir iš pranešime pateiktos ar VTEK papildomai atlikus šio įstatymo 25 straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytus veiksmus surinktos informacijos VTEK nenustatė pagrindo pradėti

tyrimą dėl galimo interesų konflikto. Tai reiškia, kad jeigu deklarantas tarnybinės pareigas eina, pavyzdžiui, metus laiko, ir vis dar nėra įvykdęs prievolės atskleisti savo privačius interesus, ir šis faktas tampa žinomas Interesų derinimo įstatymo kontrolę užtikrinančiam subjektui – VTEK, ši, neturėdama duomenų, kad dėl duomenų, kurių deklarantas nedeklaravo, pateko į interesų konfliktą, negali pradėti tyrimo ir atlikti jo elgesio vertinimą pagal Interesų derinimo įstatymo nuostatas, tačiau teikia jam raginimą įvykdyti deklaravimo prievolę. Atsižvelgiant į tai, kad raginimas gerina deklaruojančio asmens statusą, manytina, kad VTEK neturi teisės neteikti raginimo, jeigu jam pateikti yra visi VTEKĮ nustatyti pagrindai. Pažymėtina, kad paminėtas teisinis reguliavimas sudaro prielaidas deklaruojantiems asmenims juo piktnaudžiauti ir sąmoningai nedeklaruoti atitinkamų duomenų (ar apskritai neteikti deklaracijos) žinant, kad, paaiškėjus šiam faktui, jiems bus įteiktas raginimas, o teisinės atsakomybės pavyks išvengti. Pridurtina ir tai, kad Interesų derinimo įstatymas nenustato atvejų, kada pareiga atskleisti privačius interesus gali būti neįgyvendinta arba atlikta pažeidžiant nustatytus terminus.

Papildomai pastebėtina, kad sistemiškai vertinant teisės normas, reglamentuojančias raginimo institutą, manytina, kad raginimą gali teikti ne visi Interesų derinimo įstatymo kontrolę įgyvendinantys subjektai. Interesų derinimo įstatymo 22 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad institucijoje arba įstaigoje tyrimas dėl galimo deklaruojančio asmens padaryto šio įstatymo nuostatų pažeidimo atliekamas VTEKĮ nustatyta tvarka. Pagal VTEKĮ 24 straipsnio 2 dalį galimas valstybės tarnautojų ar pagal darbo sutartis dirbančių darbuotojų Interesų derinimo įstatymo pažeidimas institucijoje ar įstaigoje tiriamas teisės aktų nustatyta tvarka kaip tarnybinis nusižengimas ar darbo pareigų pažeidimas, o priimtas sprendimas korupcijos prevencijos tikslais pateikiamas VTEK. Toks reguliavimas reiškia, kad valstybės tarnautojų (kurie sudaro ženklų visų deklaruojančių asmenų skaičių) ir deklaruojančių asmenų, dirbančių pagal darbo sutartis, elgesio atitiktis Interesų derinimo įstatymo nuostatoms, yra atliekamas ne pagal VTEKĮ, kuris nustato raginimo teisę, bet pagal specialius, jų statusą reguliuojančius, teisės aktus, kuriuose raginimo teisės nėra. VTEKĮ nenumatyta, kad atliekant vertinimą kaip darbo pareigų pažeidimą ar tarnybinį nusižengimą galėtų būtų taikomos VTEKĮ 23 straipsnio 1 dalies 7 ir 25 straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktų nuostatos, susijusios su raginimu. Manytina, kad teisinis reguliavimas, kai Interesų deri-

nimo įstatymo kontrolę vykdančys subjektai disponuoja skirtingais teisiniais įrankiais ir neužtikrina joms lygių galimybių taikant teisės normas, taip pat pažeidžia deklaruojančių asmenų lygybės prieš įstatymą principą, kai vieni jų teisinės atsakomybės išvengia tik todėl, kad teisės normas jų atžvilgiu taiko VTEK, o ne kita institucija.

Pagal bendrą tvarką, išskyrus tam tikras išimtis, deklaracijos yra teikiamos elektroninėmis priemonėmis. Pareigą laiku deklaruoti ar tikslinti privačių interesų deklaraciją deklaruojančiam asmeniui padeda atlikti PINREG (Privačių interesų registras), kurio vienas iš daugiafunkcionalumo požymių yra tas, kad į jį patenka duomenys iš kitų registru (Gyventojų registro, Juridinių asmenų registro, Juridinių asmenų dalyvių informacinės sistemos, Apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu ir valstybinio socialinio draudimo išmokų gavėjų registro, Valstybės tarnautojų registro, Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos ir kt.), o valstybinėje tarnyboje pradėję dirbti asmenys arba jau dirbantys iš PINREG elektroniniu paštu gauna priminimus apie pareigą deklaruoti ar patikslinti privačių interesų deklaraciją. VTEKĮ nuostatų kontekste minėtų laiškų negalima vertinti kaip oficialiai VTEK pateiktą raginimą, tačiau akivaizdu, kad situacija, kai reikia oficialiai raginti asmenį deklaruoti privačius interesus, nors jis prieš tai ignoravo PINREG jam siūstus atitinkamus priminimus, labiau reiškia netinkamą Interesų derinimo įstatymo pareigų vykdymą.

Ypač akcentuotinas raginimo instituto taikymas viešuosiuose pirkimuose, kuriuose dalyvaujantys asmenys deklaraciją privalo pateikti arba ją patikslinti iki dalyvavimo pirkimų procedūrose pradžios, o jos nepateikę apskritai neturi teisės dalyvauti pirkimų procedūrose ir turi būti atšaukti iš atitinkamų pareigų. Praktikoje nereta situacija, kai pirkimuose dalyvaujantys atsakingi asmenys nebūna pateikę privačių interesų deklaracijos, tačiau pirkimai būna įvykę, o pareigų viešuosiuose pirkimuose asmenys jau nebevykdo. Tokiais atvejais asmuo jau neprivalo deklaruoti privačius interesus, nes neturi deklaruojančio asmens statuso, tačiau viešieji pirkimai būna atlikti neužtikrinant jame dalyvaujančių subjektų skaidrumo, nešališkumo, objektyvumo ir be išankstinio nusistatymo vieno ar kito tiekėjų atžvilgiu.

Apibendrinant manytina, kad jeigu įstatymų leidėjas iš esmės pritaria raginimo institutui, jis turi būti reglamentuotas ne tik VTEKĮ, bet ir Interesų derinimo įstatyme, o jį teikti turėtų būti suteikti įgaliojimai visiems Interesų derinimo įstatymo kontrolės subjektams. Kita vertus, autorės nuomone,

turėtų būti svarstyta ir raginimo teisės, numatytos VTEKĮ 18 straipsnio 13 dalyje, panaikinimo galimybė, numatant, kad tam tikrais atvejais, atsižvelgdamas į mažareikšmiškumą (kurio požymiai turi būti apibrėžti įstatyme), Interesų derinimo įstatymą taikantis subjektas galėtų deklaruojančiam asmeniui (jam pavėlavus deklaruoti ar nedeklaravus atitinkamų duomenų) pažeidimo nekonstatuoti ir tyrimą nutraukti.

Išvados

Privačių interesų deklaravimas yra nuolatinis ir tęstinis procesas, kai deklaruojantis asmuo, įgyvendindamas deklaravimo prievolę, turi užtikrinti, kad jo privačių interesų deklaracijoje visada būtų pateikti aktualūs duomenys. Nors deklaravimas yra viena veiksmingiausių viešųjų ir privačių interesų konfliktų viešojoje tarnyboje prevencijos priemonių, tačiau deklaravimas savaime konfliktų neišsprendžia, todėl, siekiant užkirsti kelią interesų konfliktų kilimui ir korupcijos plitimui, kompleksiskai turi būti taikomos ir kitos interesų konfliktų rizikos valdymo priemonės.

Interesų derinimo įstatymas yra pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis deklaravimo instituto elementus: deklaruojančius subjektus, deklaracijos pateikimo tvarką ir terminus, deklaruotinus duomenis ir pan. Kiti teisės aktai (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, Valstybės politikų elgesio kodeksas ir t. t.) dažniausiai tik įvardija bendrą pareigą deklaruoti privačius interesus arba (Lietuvos banko įstatymas), nors tiesiogiai ir nenustato pareigos deklaruoti, bet gali būti vertinami kaip susiję su privačių interesų atskleidimu, t. y., siekiant suvaldyti interesų konflikto riziką, suteikia darbdaviui diskrecijos teisę nustatyti, kokią informaciją apie asmeninę ir šeimos finansinę veiklą privalo pateikti darbuotojai.

Per laikotarpį nuo 1997 metų, kai privačių interesų deklaravimo pareiga buvo įtvirtinta priėmus Interesų derinimo įstatymą, deklaruojančių asmenų skaičius nuosekliai augo, nes buvo plečiamas privačius interesus privalančių atskleisti pareigų sąrašas. Šiuo metu išskiriami dviejų rūšių privačius interesus deklaruojantys subjektai: asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje, kuriems Interesų derinimo įstatymo nuostatos taikomos be išlygų, ir visos apimties bei Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodyti asmenys, kuriems yra taikomos tik nuostatos dėl privačių interesų deklaravimo ir šio įstatymo 11 (Deklaruojančio asmens pareiga nusišalinti ir vengti interesų konfliktu) ir 13 straipsniai (Dovanų ar paslaugų priėmimo apribojimai), taip

pat pareiga laikytis Interesų derinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų pareigų. Tiek valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų sąrašas, tiek ir Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodytų deklaruojančių asmenų sąrašas nėra baigtinis ir nustatantis konkretų deklaruojančiųjų pareigų sąrašą ar skaičių. Atsižvelgiant į tai, kad deklaruojantiems asmenims visa apimtimi yra taikoma Interesų derinimo įstatyme įtvirtinta atsakomybė už šio įstatymo pažeidimus, o jų aktualių deklaracijų duomenys yra vieši, manytina, kad Interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 11 punkte nustatytas deklaruojančių asmenų sąrašas neturėtų būti plečiamas institucijos ar įstaigos vadovo sprendimu, suderintu su VTEK, o tik įstatymu.

Nuo 2021 m. sausio 1 d. deklaruotinių duomenų sąrašas akivaizdžiai trumpėjo ir daugeliu atveju tapo priklausomas nuo subjektyvaus deklaruojančiųjų asmenų vertinimo: deklarantas privalo nurodyti objektyviai nustatomus faktus, nurodytus Interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, tačiau interesus, egzistuojančius ar galinčius atsirasti, nurodytus šio straipsnio 2 dalyje, privaloma nurodyti tik tada, kai deklaruojančiam asmeniui einant tarnybines pareigas gali kilti reali situacija, kad jam teks spręsti (dalyvauti sprendžiant) klausimus, susijusius su nustatytais deklaruotinais duomenimis, tai reiškia, kad deklarantas, visapusiškai įvertinęs situaciją, pats sprendžia, ar jo tarnybinėje veikloje atsiradusi aplinkybė gali jam kelti interesų konfliktą ir ar ją privalu deklaruoti. Toks teisinis reguliavimas neužtikrina Interesų derinimo įstatymo paskirties, taip pat paneigiamas visuomenės pagrįstas interesas žinoti viešųjų sprendimų priėmimo dalyvaujančių asmenų interesus.

Interesų derinimo įstatyme nustatytos pareigos deklaruoti privačius interesus imperatyvumą paneigia VTEKĮ įtvirtinta šios komisijos teisė teikti deklaruojantiems asmenims raginimus pateikti deklaraciją, ją patikslinti arba papildyti. Teisinis reguliavimas, kai ne visi Interesų derinimo įstatyme nustatyti šio įstatymo kontrolę vykdantys subjektai turi teisę teikti deklaruojantiems asmenims raginimus, pažeidžia deklaruojančių asmenų lygybės prieš įstatymą principą, nes dalis jų teisinės atsakomybės gali išvengti tik todėl, kad su deklaravimu susijusias teisės normas jų atžvilgiu taiko VTEK, o ne kita institucija. Įstatymų leidėjui apsisprendus palikti raginimo institutą, jis turi būti reglamentuotas ne tik VTEKĮ, bet ir Interesų derinimo įstatyme, o jį teikti turėtų būti suteikti įgaliojamai visiems Interesų derinimo įstatymo kontrolės subjektams. Taip pat yra svarstyтина, ar apskritai raginimo teisės naudojimas skatina ir užtikrina, kad deklaruojantys asmenys teisės aktų nustatyta tvarka ir terminais atskleistų savo privačius interesus.

DECLARATION OF PRIVATE INTERESTS IN LITHUANIA: RETROSPECTIVE AND PERSPECTIVE

Violeta Kosmačaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article analyzes the regulation of the obligation to declare private interests and its implementation in Lithuania. The legal acts regulating the declaration of private interests are evaluated, the entities with the obligation to disclose private interests are identified, and both the data to be indicated in the declaration of private interests and the procedure for the submission of such data are discussed. The relationship between the obligation to declare private interests and the possibility for the responsible authorities to invite declarants to submit, clarify, or supplement the declaration is also assessed. The article concludes that declaration is one of the most effective means of preventing conflicts of public and private interest in the public service, but it does not resolve conflicts in itself, so other risk management measures for conflicts of interest are necessary. The author also considers that there is no appropriate regulation when the list of declaring entities provided by law is not exhaustive, and the head of the institution or body (in coordination with the Central Commission for Official Ethics) has the right to impose an obligation to declare private interests and by-laws. The article concludes that the current statutory list of declarable data does not ensure the purposes of declaration, and in many cases depends on the subjective assessment of the declarant, when it is up to them to determine whether a circumstance may cause a conflict of interest and whether it must be declared.*

Keywords: *declaration, declaration, private interests, public interests, persons working in the public service, declarants, conflict of interest.*

Violeta Kosmačaitė: Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės instituto lektorė. **Mokslinių tyrimų kryptys:** administracinė teisė, administraciniai ginčai, tarnybinė etika.

Violeta Kosmačaitė: lecturer at the Institute of Public Law at the Law School at Mykolas Romeris University, **Research interests:** administrative law, administrative disputes, official ethics.